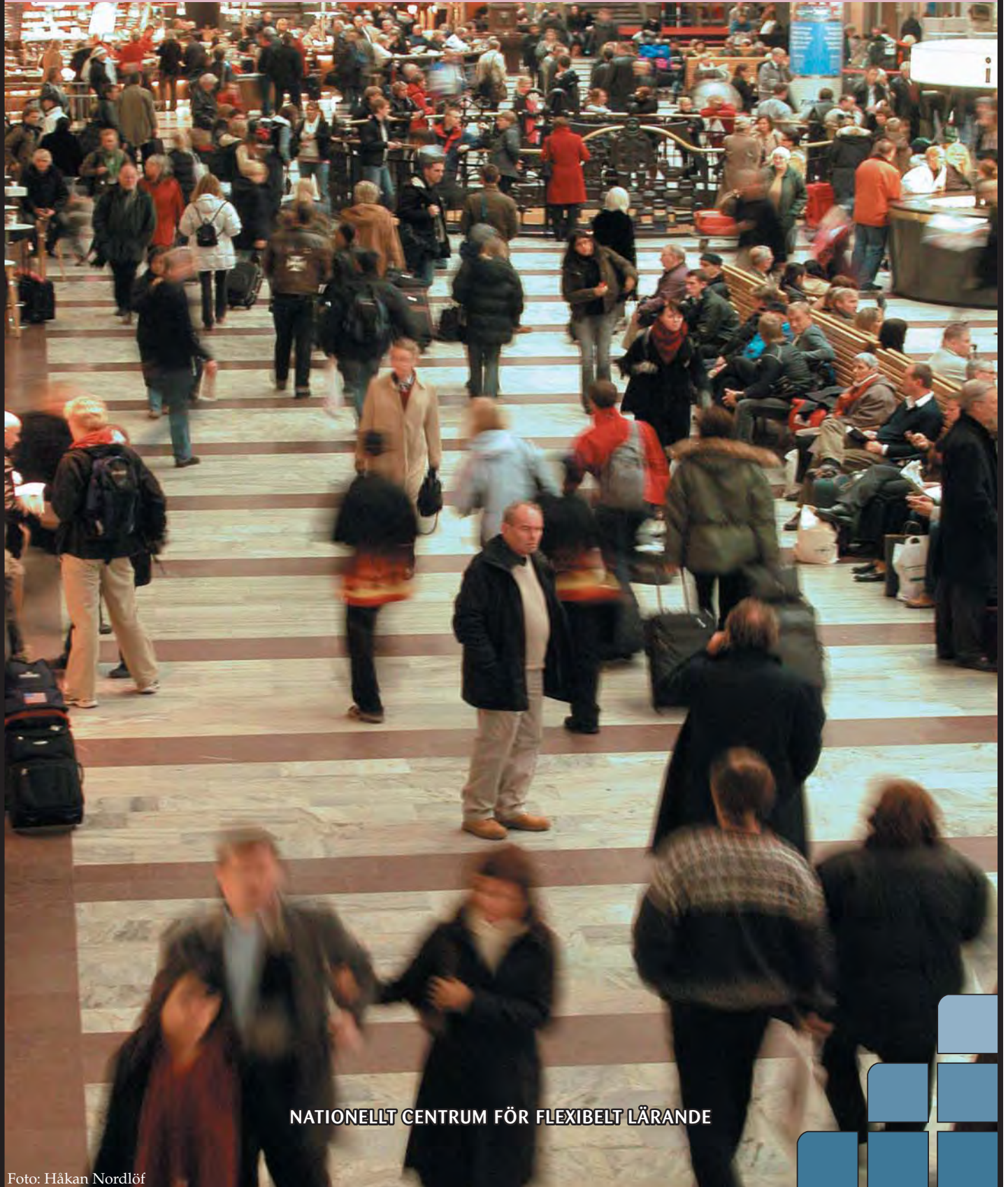

Samhällskunskap C

SAMHÄLLSVETENSKAP

NATIONELLT CENTRUM FÖR FLEXIBELT LÄRANDE

Välkommen till kursen i Samhällskunskap C

Denna studiehandledning vänder sig till dig som bedriver studier i form av distansundervisning.

Eftersom du inte får någon lärarledd undervisning har vi skrivit denna studiehandledning för dig.

En studiehandledning kan ju aldrig ersätta en lärare, men vi hoppas att den underlättar dina studier.

Du är alltid välkommen med frågor och synpunkter per brev, telefon, fax eller e-post.

Lycka till!

*CFL ansvarar inte för fortsatt uppdatering av kursmaterialet.
Vuxenutbildare har full rättighet att återanvända materialet
efter eget behov./09-2004*

Innehåll

Allmän studieinformation	5
Studieenhet 1.....	10
Studiearbete 1	11
Studieenhet 2.....	12
Studiearbete 2	12
Studieenhet 3.....	16
Studiearbete 3	27
Studieenhet 4.....	28
Studiearbete 4	29
Studieenhet 5.....	30
Studiearbete 5	31

Allmän studieinformation

Kursmaterial

Det material som ingår i kursen är följande:

Studiehandledning med studiearbeten

utgiven av Nationellt centrum för flexibelt lärande
och författad av Conny Karlsson och Ulla Muda

80 frågor och svar om Demokrati av D. Beetham
och Kevin Boyle

Ekonomerna, tillväxten och miljön av K. Hermele

Globaliseringsfällan av H-P Martin och H. Schuman

Partiprogram

Kursens innehåll

Du som skall läsa den här kursen förväntas ha kunskaper som motsvarar **Samhällskunskap A** och **B**.

I den här kursen

behandlas några övergripande samhällsfrågor:
demokrati, ekonomi och miljö samt globalisering.

Studieenhet 1	Demokrati
Studieenhet 2	Eget arbete
Studieenhet 3	Ideologier och partier
Studieenhet 4	Ekonomi och miljö
Studieenhet 5	Ökad globalisering

Utdrag ur
Skolverkets kursplaner 2001

Mål och betygskriterier

Kurs: Samhällskunskap C

Kurskod: SH1203

Poäng: 100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- kunna tillämpa samhällsvetenskapliga modeller, metoder och teorier på komplexa samhällsfrågor samt ge egna förslag på lösningar
- vara förtrogen med användandet av olika källor och medier samt kritiskt kunna granska och tolka dessa
- vara medveten om de grundläggande värderingar och ställningstaganden som ligger till grund för att eleven skall kunna argumentera och aktivt ta ställning.

Vi har också, förutom Skolverkets kursplaner egna tankar med vår kurs och vad vi vill med ämnet samhällskunskap.

Vår ambition är att skapa förutsättningar för att:

- öka möjligheterna till att delta i samhällsdebatten
- kunna ifrågasätta på ett konstruktivt sätt
- kunna sätta sig in i andras tänkande
- kunna se sammanhang, även globala
- våga pröva olika ståndpunkter och ha en ökad öppenhet i tankandet kring samhällsproblem.

Vi vill med andra ord skapa förutsättningar för en fungerande demokrati.

Utdrag ur
Skolverkets kursplaner 2001

Betygskriterier

Godkänd

- Eleven formulerar egna hypoteser och prövar dessa med hjälp av olika tankeverktyg.
- Eleven redogör för och motiverar olika tolkningar och lösningar av komplexa samhällsfrågor.
- Eleven beskriver, diskuterar och tar ställning i komplicerade och komplexa samhällsfrågor.

Väl godkänd

- Eleven använder olika modeller och teorier i sitt arbete och motiverar sitt val.
- Eleven analyserar komplicerade och komplexa samhällsfrågor ger förslag på lösningar samt motiverar dessa.

Mycket väl godkänd

- Eleven analyserar en samhällsfrågas konsekvenser ur ett individ-, grupp- och samhällsperspektiv samt diskuterar hur värderingar och urval av fakta avgör konsekvenser för handlandet.

Studietips

Du har ingen lärobok i vanlig mening utan de böcker som ingår är en del av samhällsdebatten idag. Försök att läsa stora avsnitt och begrunda de argument som framförs. Läs gärna kritiskt! Det är ju inga sanningar utan åsikter du läser och du behöver inte alls hålla med. Anteckna gärna och sammanfatta argumenten med egna ord så förstår du lättare vad boken handlar om. När du har läst böckerna har du förhoppningsvis ökat din förståelse för debatten som pågår i samhället idag.

Du får nog också räkna med att använda annat material för att besvara vissa av studiearbetenas frågor. Använd gärna andra böcker, tidningsartiklar och Internet. Glöm inte att du alltid skall ange källan till de uppgifter du hämtat.

Det egna arbetet har vi lagt som **studiearbete 2**. Detta innebär inte att du skall skicka in det som nummer 2 utan det kan vara det sista du skickar in. Viktigt är dock att du påbörjar arbetet tidigt så att du hinner göra det innan kursen är slut. Du får inte göra betygsprov innan det egna arbetet är inlämnat.

Radioprogram på P1

Vi vill gärna tipsa dig om några bra radioprogram på P1 som vi tror du kan ha glädje av:

Gomorrön världen	Söndag	09.00-11.00
Ekonomiska klubben	Lördag Onsdag	10.05-10.30 15.30-15.55
Dagens eko	Varje dag;	morgon, middag och kväll
Studio ett	Varje dag	08.10-09.00 16.00-16.45 17.00-17.45
Tendens	Måndag - torsdag	09.05-10.00 20.05-21.00

Bra länkar på Internet

<http://www.cfl.se>
<http://www.regeringen.se>
<http://www.riksdagen.se> (där finns även info. om EU)
<http://www.scb.se>
<http://www.amnesty.se>
<http://www.un.org>

Insändningsuppgifter

I den här kursen ingår fyra studiearbeten och ett eget arbete.

När du har läst materialet till den första studieenheten och har förstått vad det handlar om är det dags för studiearbete 1. Använd egna ord och tankar och försök att föra ett resonemang i dina svar.

Skicka sedan in studiearbetet för kommentarer och bedömning. Sedan fortsätter du med nästa studieenhet.

Vi använder oss av följande bedömningsskala:

- Utmärkt
- Mycket bra
- Bra
- Mindre bra

Du kan välja mellan att skicka svaren per post eller e-post.

Studieenhet 1

Demokrati

Till denna studieenhet ska du läsa:
”80 frågor och svar om Demokrati”

Den första studieenheten handlar om de grundläggande förutsättningarna för samhällets styre och möjligheterna för alla människor att vara med i beslutsfattandet. Hela vårt svenska statskick vilar på demokratiska principer och vi har en lång tradition av tryckfrihet, organisationsfrihet och öppen debatt. Vi i Sverige är uppvuxna med de demokratiska principerna via skola, föreningsliv, massmedia och fria val.

Den svenska demokratin kan således tyckas stabil och säker. Men det finns hot mot demokratin. Ett sådant hot är bristande intresse och deltagande, ett annat är förakt för de valda politikerna. Ett allvarligt hot mot demokratin kan vara den ökade globaliseringen. Det kommer vi att ta upp i studieenhet 3.

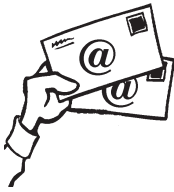
Det finns också en annan typ av hot. Det är ett mer direkt hot från de som ifrågasätter demokratin som styrelseskick. Antidemokratiska rörelser med andra alternativ till samhällsstyre försöker vinna anhängare. Det bästa sättet att försvara demokratin är med bra argument i en öppen diskussion. Det är ju själva kännetecknet för demokratin - en fri och öppen debatt. Men demokratin är inte heller alltid perfekt. Genom att se bristerna kan man också verka för att fördjupa demokratin.

I den här studieenheten kommer du att få fördjupade kunskaper om demokratin och vad det demokratiska styrelseskicket står för.

Insändningstillfälle 1

När du känner att du är klar med studieenheten är det dags att ta sig an studiearbete 1. Skicka dina uppgifter för kommentarer.

Lycka till!

Studiearbete 1

Demokrati

Observera att du skall lämna utförliga svar.

1. Hur och när uppstod demokratin. Använd gärna kompletterande litteratur.
2. Tidigare hade vi tvåkammersystem i Sverige. Ange några länder som fortfarande har det. Vad är fördelarna? Nackdelarna? Varför tror du att Sverige ändrade system?
3. Varför är det så viktigt att media är oberoende?
4. Hur ser du på civil olydnad?
5. Vilka fyra komponenter anser författarna är viktiga i en demokrati. (se sid. 43-45 i boken "80 frågor och svar om demokrati") Håller du med? Varför/ Varför inte?
6. Vad finns det för problem med demokratin idag?
7. Vad innebär demokrati för dig?

Studieenhet 2

Eget arbete (studiearbete 2)

I kursen ingår ett eget arbete. Du har stora möjligheter att välja ämne men det ska vara relevant för kursen och hålla sig inom områdena *ekonomi, demokrati och miljö*. (Se ytterligare information under rubrik ”Studietips” på sidan 8 i den här studiehandledningen)

För att arbetet ska bli godkänt måste du göra en:

Disposition (se exempel nästa sida)

När du har bestämt vad ditt arbete ska handla om *skickar du en disposition till oss*.

En disposition är ett förslag till vad du ska skriva och hur du har tänkt dig att lägga upp arbetet.

Följande ska ingå i dispositionen:

1. Ämne, rubrik

2. Syfte

Kortfattad presentation av vad du har tänkt skriva om och varför du har valt just detta ämne.

Du kan välja mellan följande upplägg:

A - Beskriva ett skeende i samhället

B - Testa en hypotes. (En hypotes är att du antar något och sedan testar om det stämmer; t ex att flickor i åk 7 har bättre betyg i matte än pojkar.)

C - Frågeställningar - Formulera några frågor som du i ditt arbete ska försöka få svar på

3. Metod

Hur tänker du ta reda på ovanstående?
Intervjuer, litteratur, enkäter?

Exempel på en disposition

För att det ska vara tydligt vad som menas med disposition har vi gjort ett exempel på en sådan. Detta arbete ska handla om kärnkraften i Ryssland.

Disposition

Ämne/Rubrik: Är kärnkraften i Ryssland ett hot mot Sverige?

Syfte: Jag har tänkt skriva om kärnkraftssäkerheten i Ryssland, var kärnkraftsverken är belägna samt hur det står till med säkerheten.

Jag vill också lyfta fram vilken betydelse kärnkraften har för den ryska ekonomin, hur många som arbetar inom den, etc.

Hypotes: Kärnkraft och säkerhet går hand i hand. Har man förmåga att utveckla så avancerad teknik så kan man också hantera säkerheten.

Jag tror också att kärnkraften har stor betydelse för den ryska ekonomin.

Metod: Jag tänker söka material på bibliotek; böcker och artiklar.

Jag tänker kontakta Svenska kärnkraftsinspektionen, politiska partier, miljöorganisationer i Sverige, internationella organisationer, Greenpeace, FN

När din lärare har läst din disposition får du tillbaka den med synpunkter.

Nu kan du sätta igång med ditt arbete.

Rapporten

Följande ska ingå i rapporten:

1. Rubrik

Välj en kort och slagkraftig rubrik. I en underrubrik kan du förklara vad arbetet handlar om.

2. Innehållsförteckning

3. Sammanfattning

Syftet med en sammanfattning är att läsaren snabbt ska få en uppfattning om vad arbetet handlar om. Sammanfatta hela arbetet på högst en A4-sida. Sammanfattningen skriver du när arbetet är klart.

→
forts.

4. Inledning med syfte och metod

Detta har du skrivit i din disposition. Nu kan du precisera dig så att syftet stämmer väl överens med det arbete du gör.

5. Presentation av fakta

Detta är det huvudsakliga arbetet. Presentera materialet så att det blir tydligt för läsaren. Gör rubriker och underrubriker och se till att arbetet följer en röd tråd och ligger i linje med ditt syfte.

6. Analys och slutsatser

Vad kom du fram till? Fick du svar på de frågor du ställde? Stämde din hypotes?

Lyft fram det viktigaste som arbetet har visat. Här kan du också låta dina egna åsikter komma fram.

7. Källförteckning

Här ska du ange de böcker du har läst (efternamn på författaren/ författarna, förnamn, titel på boken, utgivningsår), artiklar du har använt (vem som har skrivit artikeln, tidskriften/tidningens namn, utgivningsdatum)

8. Eventuella bilagor

Att tänka på

Avgränsningar

- Skriv ditt syfte så tydligt och snävt att arbetet inte sväller ut och blir ohanterligt.
- Skriv klara och tydliga frågeställningar som du arbetar efter.
- Håll dig till ämnet!

Hur omfattande ska arbetet vara?

I Samhällskunskap C är fördjupningsarbetet mer omfattande än i A och B-kursen.

Det är svårt att ange antalet sidor eftersom det beror på vilken metod du har använt. Har du till exempel gjort intervjuer/enkäter tar det lång tid men resultatet blir inte så stort. Ett slags riktmärke kan ändå vara 15-20 maskinskrivna sidor, förutom bilagor.

Källor och källredovisning

Tänk på att när du redovisar fakta/påståenden som inte är dina egna måste du ange varifrån du har hämtat dessa uppgifter. Detta kan du göra på två sätt:

1. Du skriver källan inom parentes i löpande text. Det räcker då med efternamn och sida. Den fullständiga titeln anger du i källförteckningen.
2. Du skriver en not/noter (en siffra) i löpande text. Sedan skriver du samma siffra och källan du använt längst ned på samma sida. Du kan också samla alla noter i en notförteckning efter texten.

När det gäller källor som du hämtat från Internet måste du tänka på följande:

- Redovisa e-postadressen och de källor som finns angivna i artikeln.
- Var kritisk mot dina källor.
Vem har skrivit artikeln? - Vad representerar personen? - Kan man misstänka att personen är partisk? Detta kan du påtala i den löpande texten. Det är också bra att ha en diskussion om källorna i inledningens metoddel.

Studieenhet 3

Ideologier

Vad är ideologier och vad ska man med dem till?

Vi kan enas kring att det är folket som bör få möjlighet att påverka hur samhällsstyret ska se ut. Vi går till val och visar på så sätt hur vi vill att landet ska styras. Men vilka är då alternativen vi har att välja bland? Det är här ideologierna kommer in. Kortfattat kan man säga att en ideologi är en tanke om hur samhället bör fungera på bästa sätt. I och med att det finns olika uppfattningar om vilket samhälle som är det bästa så kommer olika ideologier att stå mot varandra.

Demokratin har sina rötter ända tillbaka i antikens Grekland på 400-talet före Kristus. Minst lika gammal är diskussionen om hur ett samhälle bör styras på bästa sätt. De stora ideologierna som växte fram under 1800-talet har emellertid sina rötter i 1700-talets upplysning. Det som då skulle upplysa världen var förnuftet och upplysningen innebar att förnuftet skulle få större frihet. Det medförde nya tankar om mänskliga fri- och rättigheter, den starka kungamaktens vara eller inte vara och ökade krav på inflytande från den framväxande medelklassen.

Längst gick de här tankarna i den amerikanska självständighetsförklaringen 1776 och den franska revolutionen 1789-1804. Den nya friheten skulle gälla både tankar och ekonomin. Det blev en grund för liberalismen. Den ökade handeln med slavar och kolonier skapade enormt stora vinster. Industriproduktionen byggdes upp och med den växte nya ekonomiskt starka grupper fram med krav på politiskt inflytande och fri marknad.

Men det kom också en reaktion mot den snabba förändringen och det nya tänkandet. Det nya sättet att producera varor och bedriva handel på med framväxande bankhus, nyrika borgare och en hård konkurrens innebar också att det fanns kritiker.

Vissa menade att samhällsförändringen gick för snabbt. Den franska revolutionen hade visat att utvecklingen till slut blev okontrollerbar. När massorna tog makten ledde det till diktatur och giljotinerna förkortade människor på löpande band. Resultatet av alla proklamationer om mänskliga rättigheter blev till sist åter ett kungligt envælde och krig. Kritiken från de kungatrogna, adeln och kyrkan blev till en ideologi om att snabba förändringar bör undvikas. Ideologin som var en reaktion mot liberalismen fick namnet konservatism.

Konkurrensen i den framväxande industrialiseringen var hård samtidigt som det fanns gott om billig arbetskraft. Jordbrukets effektivisering tillsammans med en snabb befolkningsökning ledde till att fabriksägare kunde utnyttja sina arbetare maximalt. Lönerna var usla, arbetsdagarna långa och många gånger direkt farliga. Billigast var det att anställa barn. De kostade nästan ingenting och de kunde göra en hel del nytta på fabriker och gruvor. För många blev lösningen att emigrera till Amerika. Över 50 miljoner lämnade Europa för att bygga en ny framtid på andra sidan Atlanten.

Men de flesta blev kvar och ur de förnedrande arbetsförhållandena och livet i de trånga arbetarkvarteren växte ett starkt missnöje fram. Medellivslängden i vissa engelska städer på 1800-talet kunde ligga så lågt som 20 år. Samtidigt som fabriksägare blev omåttligt rika så levde arbetare på svältgränsen. Bristerna i det nya samhällets fria marknad kritiserades allt mer högljutt och bildade kärnan i socialismen.

Det är under 1800-talet som de stora ideologierna: *liberalism, konservatism och socialism* utvecklas.

Liberalismen

Enligt den ursprungliga liberalismen ska staten ha mycket lite inflytande. Samhället bygger på att fria individer agerar självständigt och har full frihet att förverkliga sig själva helt på egen hand. Visserligen krävs det en stat men den ska ha mycket begränsat inflytande. Främst diskuterar liberaler det ekonomiska systemet. Adam Smith, en av de första liberala förespråkarna, hävdade att samhället fungerar som mest effektivt om marknaden får vara helt fri.

Det ska inte finnas några tullar, konkurrensen ska vara fri och vem som helst ska kunna bedriva handel eller starta tillverkning av något slag. Det leder till att marknadens utbud och efterfrågan avgör vad som ska tillverkas och säljas och vilket pris som ska råda. Det hela leder till ökad effektivitet. Tanken är att alla agerar i egenintresse men att resultatet ändå blir till allas bästa. Statens roll blir här mycket begränsad.

Den ekonomiska friheten är en mycket viktig del av den tidiga liberalismen men det är inte den enda friheten. Med rötter i upplysningstiden finns också idéerna om politisk frihet och mänskliga rättigheter. Under 1800-talet utvecklas två riktningar av liberalism. Den ena är socialdarwinismen och den andra socialliberalismen.

Socialdarwinismen

I mitten av 1800-talet kom Charles Darwin ut med sin bok "Om arternas uppkomst" där han framförde teorin om hur utvecklingen kunnat ske från encelliga djur fram till de utvecklade formerna av liv vi har nu. Kortfattat hävdade Darwin att den starkaste överlever och kan föra sitt arv vidare. Inom vissa arter är utgallringen mycket stor. Dessutom är det så att det finns skillnader mellan olika individer. Några har längre ben, vissa betar sig på ett visst sätt o.s.v. Sammantaget leder det till att de starkaste och bästa egenskaperna går i arv och kan leva vidare via de individer som så småningom parar sig.

Darwin var mycket försiktig när det gällde att överföra sina slutsatser på människan. Han stannade vid djurvärden. Men det fanns andra som såg att det också gick att använda teorin på människan. En sådan inriktning var Socialdarwinismen. Den starkaste företrädaren för den här inriktningen var Herbert Spencer (1820-1903). Spencer menade att ett samhälle kunde utvecklas bara om de starkaste fick besegra de svagare. Konkurrens och urval var viktigt för att driva samhället framåt. Att ägna sig åt välgörenhet är på sikt skadligt för samhället. Ett samhälle i utveckling måste låta de starka ta för sig och konkurrensen i ett fritt liberalt samhälle leder till att utvecklingen kan fortgå.

Spencer betonade sålunda den ekonomiska friheten väldigt starkt. Men det fanns också en inriktning som ville betona den politiska och sociala friheten. Det var socialliberalismen.

Socialliberalismen

Det samhälle som förespråkades av socialdarwinismen visade sig vara ett mycket hårt samhälle. Statens inflytande skulle vara minimalt och utbud och efterfrågan skulle styra såväl arbetsförhållanden som vad som skulle produceras. Det visade sig bl a i England och Holland att när marknaden fick råda fritt ledde det till mycket svår utslagning, barnarbete och omänskliga arbetsförhållanden.

Herbert Spencer hade lutat sig mot biologin i sitt resonemang men det fanns de som hellre lutade sig åt moralen. Den främste förespråkaren för socialliberalismen var John Stuart Mill (1806-1873).

Mill lyfter fram den politiska friheten och samhällets sociala ansvar. När han talar om politisk frihet så menar han demokrati, ett slags folkligt styre, men inte självklart allmän rösträtt. Mill varnar för den breda folkviljan. Den är alltför okunnig för att medverka till samhällets styre. För att införa allmän rösträtt så krävs det att folkets utbildningsnivå kraftigt höjs. Dessutom ansåg han att bara de med arbete skulle ha något att säga till om.

Det Mill lyfter fram kraftigast är yttrandefriheten. Det är oerhört viktigt att nya idéer får möjlighet att komma fram.

Liberalismen i Sverige

1900 bildades efter en sammanslagning av flera liberala partier det Liberala samlingspartiet. Det arbetade mot statligt förtryck, statligt maktmonopol, yttrandefrihet och allmän rösträtt.

På 20-talet blev spritfrågan viktig i partiet. Den frågan ledde till att partiet delades mellan Frisinnade folkpartiet (som ville ha spritförbud och som var det större partiet) och Liberala riksdagspartiet (som var mot spritförbud). 1934 återförenades de båda under namnet **Folkpartiet**. Nu blev det mycket tydligt att man stod för den socialliberala inriktningen.

Folkpartiet förespråkade en politik där statens roll var relativt stor både när det gäller finanspolitik och sociala reformer. 1990 ändrade partiet sitt namn till Folkpartiet liberalerna.

Konservatismen

Man kan se konservatismen som en reaktion mot upplysningsidéerna och den framväxande liberalismen. En av de första företrädarna för konservatismen var Edmund Burke (1729-1797).

Burke reagerade kraftigt mot den franska revolutionen. Målet för revolutionen, att snabbt förändra det politiska styret, var helt orimligt eller åtminstone oklokt.

Förändringar bör inte ske hastigt utan måste ske med hänsyn till traditioner och nationens historia. Burke använder begreppet organism för att förklara hur nationen hänger ihop och har ett gemensamt intresse. Varje del av nationen har sin roll att fylla. Nationen har under århundraden utvecklats till vad den är idag och de värden som därmed vuxit fram är större än vi här och nu kan förstå. Därför finns en fara med allt för snabba förändringar. Det kan bara leda till kaos.

Det goda som traditionerna för med sig ska bevaras och vidareutvecklas. Man är således inte motståndare till förändringar men vill att de ska ske varsamt och med omtanke.

Traditioner betonas och därför blir också traditionsbärare viktiga. Traditionsbärare kan vara kyrkan, rättsstaten, monarkin och familjen. Dessa för traditionen vidare och måste därför ha en stark ställning i det konservativa samhället. Statens uppgifter begränsas till militärmakt, polismakt och rättsmakt men inom dessa områden ska staten vara stark.

Organismtanken innebär också omtanke om varandra. Vi har ett gemensamt intresse av att bevara de nationella värdena och samhället ska präglas av omtanke. Vålgörenhet mot de svaga och fattiga passar bra in i det konservativa tänkandet. Rösträtt är inget gott i sig. Ger man arbetare makten att vara med i beslutsfattandet så hotas det rådande samhället. De som har makten i samhället har byggt upp den under lång tid. Rikedomar har via familjeförhållanden byggts på och ojämlikheter är naturliga. Människor är olika, de har olika förutsättningar och har också olika uppgifter att fylla i samhället.

Konservatismen i Sverige

I Sverige samlades de konservativa 1904 i en valorganisation med namnet Allmänna valmansförbundet. Det var inte något parti i egentlig mening. Inte förrän 1934 bildades partiet Riksdagshögern. 1952 byter man namn till Högerpartiet och 1969 till **Moderata samlingspartiet**.

Under början av 1900-talet verkade de konservativa främst som motståndare till olika förändringar. Till en början arbetade man mot allmän rösträtt och när väl rösträtten var genomförd, arbetade man mot välfärds-samhällets framväxt. Också det motståndet blev svagare under 30-talet och det som kom att kallas socialkonservatism vann insteg bland de konservativa i Sverige.

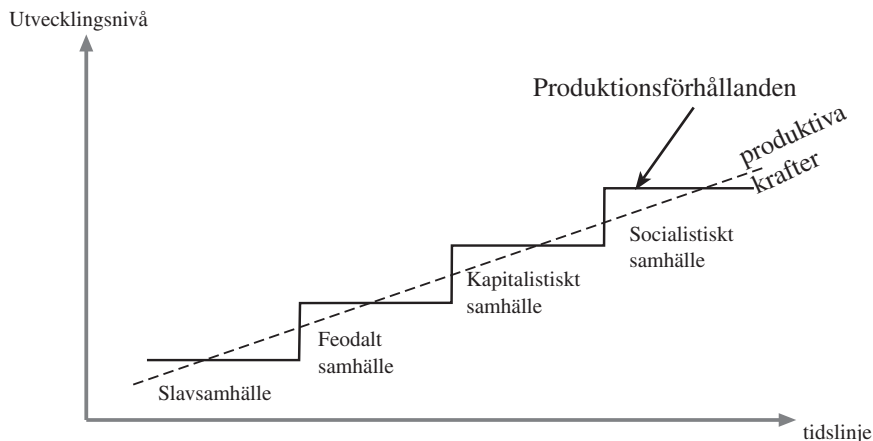
Viktiga frågor för de konservativa har varit skyddet för den egna individen, individens frihet, mot monopol och skydd av äganderätten. Man har också drivit på för ett starkt försvar, en stark polismakt och ett starkt rättsväsende.

Under senare år har det blivit allt tydligare att partiet närmat sig de liberala idéerna, särskilt när det gäller den ekonomiska politiken och har nu blivit en av de främsta företrädarna för en öppen och fri marknad.

Socialismen

Socialismen vände sig i första hand till arbetarna. Man kallade dem proletärer. Den främste företrädaren var Karl Marx. Tillsammans med Friedrich Engels skrev han 1848 "Det kommunistiska manifestet" som kortfattat och slagkraftigt sammanfattade de socialistiska idéerna. De här idéerna utvecklades senare i det omfattande arbetet "Kapitalet".

Enligt Marx var den tekniska utvecklingen grunden för samhällets utveckling. Den tekniska nivån eller de så kallade produktivkrafterna utvecklades från enkla redskap till allt mer komplicerade maskiner. Sättet att organisera produktionen kallade Marx produktionsförhållanden. Just produktivkrafterna och produktionsförhållandena var två viktiga begrepp i Marx resonemang. I det följande ska vi kortfattat försöka förklara hur Marx såg på utvecklingen och förhållandet mellan dessa två begrepp.

Produktionsförhållandena = Trappan
Produktivkrafterna = Streckade linjen

Vid en låg teknisk utvecklingsnivå är slavsamhället effektivt. Produktionsförhållandena ligger över produktivkrafterna vilket innebär att man har en effektiv produktion. Så småningom leder utvecklingen till att slavsamhället blir ineffektivt. Det blir ett ökat gap mellan produktionsförhållanden och produktivkrafter. Sättet att organisera produktionen är hämmande för utvecklingen och till sist blir spänningen så stor att man får en social revolution. Det leder till att man får ett nytt sätt att organisera produktionen - feodalismen.

Så fortsätter utvecklingen att ske stegvis. Inledningsvis är det feodala samhället effektivt. Det är uppbyggt på jordbruk och självförsörjning till mycket stor del. Men så småningom blir spänningen åter för stor mellan den tekniska utvecklingen och sättet att organisera produktionen. Vi får ännu en social revolution och nu organiseras produktionen i stället enligt det kapitalistiska systemet.

Mycket av Marx arbete handlade om det kapitalistiska samhället och den ökade spänningen mellan produktionsförhållanden och produktionsätt under kapitalismen. Enligt Marx skulle den här spänningen öka alltmer. Den skulle bland annat yttra sig i större och större utsugning av arbetarna eftersom kravet på vinster hela tiden skulle öka. Ytterligare ett problem var att företag skulle slå samman till oligopol eller monopol och därmed upphäva den fria marknaden.

Utvecklingen går ständigt framåt. Produktivkrafterna utvecklas alltmer i form av modernare teknik och

maskiner. Marx menade att spänningen så småningom skulle bli så stor att kapitalismen som system skulle falla. En social revolution skulle inträffa och därmed ett nytt sätt att organisera produktionen. Det nya produktionsförhållandet skulle bli socialismen. Arbetarna kunde ta saken i egna händer och föregripa den här utvecklingen. Genom revolution kunde de ta makten och med egen kraft införa socialismen. Det var det Marx och Engels uppmanade till i Kommunistiska manifestet: "Arbetare i alla länder - förena eder".

Enligt de socialistiska idéerna har arbetare och arbetsgivare totalt olika intressen. Det råder en kamp mellan dessa om fördelningen av den vinst som produceras. Det råder en klasskamp.

I det socialistiska samhället tillhör fabriker och naturtillgångar staten. Samhället ska sträva efter jämlikhet. Det socialistiska samhället är inte något mål i sig. Så småningom har staten spelat ut sin roll och kan upplösas. Därmed kommer man in i den slutform som Marx ser på utvecklingen av produktionsförhållanden. Då har man nått det Marx kallar kommunismen.

Så småningom växte det fram två riktningar inom socialismen. Den ena riktningen höll fast vid att det var revolution som var den enda möjliga vägen till det nya samhället. Den andra riktningen menade att man med hjälp av den allmänna rösträtten skulle kunna rösta sig fram till majoritet i parlamentet/riksdagen och stegvis förbättra förhållandena för arbetarna. Det skulle ske med hjälp av reformer och lagstiftning. Den här riktningen kallas ibland reformism eller revisionism (omskrivning).

Socialismen i Sverige

1889 bildades **Sveriges socialdemokratiska arbetareparti**, SAP, som den första tiden var ett revolutionärt parti. När partiet växte kom man mer och mer att inrikta sig på kampen för den allmänna rösträtten och möjligheten att driva igenom reformer. Men det fanns en gruppering i partiet som ville hålla fast vid de revolutionära idéerna. Det var personer främst i partiets ungdomsförbund. Dessa stödde revolutionen i Ryssland 1917. Samma år splittrades SAP och revolutionärerna bildade det Vänstersocialistiska partiet som 1922 bytte namn till Sveriges kommunistiska parti SKP.

Också det kommunistiska partiet gick mer och mer ifrån idén om en revolution. 1967 bytte partiet namn till Vänsterpartiet kommunisterna, VPK, och nu var det tydligt att det var via demokratiska val man skulle förändra samhället. Det tyckte inte alla var rätt väg så en ny splittring med nya grupperingar blev resultatet. Då bildades flera småpartier, t ex KFML som senare splittades i KPMLr (Kommunistiska partiet marxist leninisterna, revolutionärer) och Skp (Sveriges kommunistiska parti). VPK bytte 1990 namn till **Vänsterpartiet**, Vp för att senare ta beteckningen V.

Ekosofi

Det finns också nya ideologier som utvecklats under det senaste seklet. Vissa har sina rötter i 1800-talet medan andra är nyare företeelser. Kvinnorörelsen och feminismen kan sägas ha en historia i 1800-talet, liksom fascismen. En betydligt nyare företeelse är ekosofin.

Det tog rätt lång tid av industriell utveckling innan tanken på miljöförstöring och begränsade resurser överhuvudtaget skapade någon som helst eftertanke.

Under 1970-talet växer ett mer uttänkt miljömedvetande fram. En sådan inriktning som fått stort genomslag är Ekosofin. 1973 formulerade Arne Naess ekosofins utgångspunkter i boken ”Ekosofi, samhälle och livsstil”.

Ekosofin hävdar att det är orimligt att bygga våra ekonomier på tillväxt. I längden klarar inte naturen att återhämta sig från en allt hårdare rovdrift på råvaror och orenade utsläpp. Istället talar man om ett jämviktssamhälle där vi kan inte i längden ta ut mer från naturen än den klarar att reparera/återhämta sig från. Vi måste helt enkelt ha en annan syn på naturen. Vetenskapen har alltmer avskilt människan från naturen och gått ut på att vi ska behärska naturen. Det har lett till en hård teknologi som är ödeläggande. Industrier är energiförbrukande, förbrukar stora mängder råvaror och släpper ut giftiga ämnen.

Det ekosoferna ser som alternativet är en vetenskap med helhetssyn och en mjuk teknologi. Den bygger på småskalig tillverkning och är uppbyggd för att skada naturen så lite som möjligt. Människan måste se att hon är en del av en större enhet. Allt levande har ett egenvärde,

inte bara i förhållande till människor utan för sin egen skull.

Ekosofin i Sverige

Under 80-talet bildades många "gröna partier" i Europa. I Sverige fick vi **Miljöpartiet** som följer ekologins tankar. Miljöpartiet ifrågasätter tillväxtsamhället och man har också vänt sig mot konsumtionssamhället. Partiet förespråkar resurssnålhet, mindre arbetstid och miljöhänsyn. Man betonar långsiktighet och vill ha ett samhället som är så mycket som möjligt i miljömässig balans. Stor tonvikt läggs på de globala frågorna. Det gäller förstås miljöfrågor men också andra stora frågor som befolkningsutveckling och u-landsproblematiken.

Övriga partier

Två av våra riksdagspartier är inte lika lätta att placera in under de stora ideologierna. **Centerpartiet** var från början ett intresseparti som tog tillvara lantbrukarnas intressen. Bondeförbundet (från 1913) och Jordbrukarnas riksförbund (från 1915) slogs 1921 samman till ett gemensamt parti under namnet Bondeförbundet. Under de tidiga åren fanns det konservativa drag i partiet. Man ville bevara bondekulturen och de svenska traditionerna. Man var motståndare både till storindustri och fackföreningar. Men huvudsakligen slog man vakt om lantbrukarnas intressen.

Bondeförbundet hade ett problem med en starkt minskande mängd lantbrukare i Sverige och behovet av att ta till sig nya väljargrupper var mycket stort. 1943 bytte man till namnet Landsbygdspartiet-Bondeförbundet och 1957 var det dags för ett nytt namnbyte - nu till Centerpartiet. Centerpartiet kom att vidga sin politik. Man fortsatte att ta tillvara lantbrukarnas intressen men man verkade också för kommunalt självstyre och decentralisering. Man har också mer och mer blivit ett miljöparti och starkt förordat småskalighet framför storskaliga lösningar som t ex kärnkraft.

1964 bildades Kristen demokratisk samling som är det andra partiet som hamnar lite utanför ideologierna.

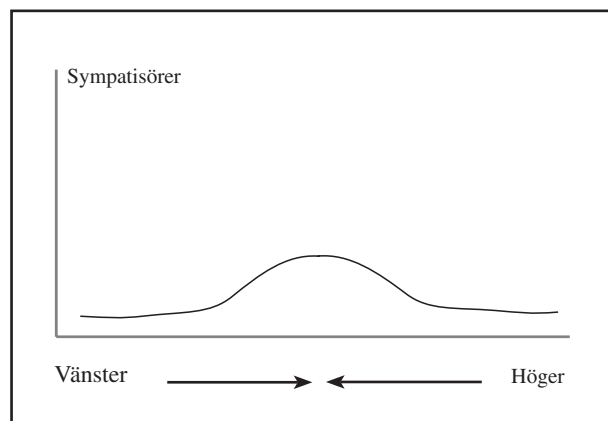
1987 ändrades namnet till det **Kristdemokratiska samlingspartiet**, Kd. Viktiga frågor för Kd har varit den kristna etiken, familjen och äldreården.

Har ideologierna spelat ut sin roll?

Skillnaderna mellan de svenska politiska partierna var betydligt större vid sekelskiftet än vad de är idag. Socialisterna ville ha revolution, liberalerna en fri marknad och de konservativa ville ha höga skyddstullar för att hindra utländsk konkurrens. De konservativa motverkade också länge den allmänna rösträtten. Man hade helt olika syn på hur det bästa samhället skulle styras.

De här skillnaderna är inte alls lika stora längre. Alla riksdagspartier accepterar till stor del att vi ska ha en fri marknad och alla försvarar den allmänna rösträtten. Vad beror det här på?

Genom att söka sig mot "mitten" har partierna kunnat nå fler väljare. Det har förstås lett till att partierna blivit mer lika varandra. Liberala idéer har fått fäste i de flesta partier samtidigt som det liberala partiet, Folkpartiet, blivit mindre. Många av socialdemokraternas väljare har fått det bättre ställt och blivit mindre "revolutionära". Socialdemokraterna har genom en lång regeringstid genomfört en mängd reformer som också lett till att partiet självt inte har samma uppgift längre. Det gröna partiet i Sverige, Miljöpartiet, har haft ett växlande stöd hos väljarna. En större vinst är att de flesta partier tagit till sig mycket av den miljömedvetenhet som Miljöpartiet står för.

Insändningstillfälle 3

När du känner att du är klar med studieenheten är det dags att ta sig an studiearbete 3. Skicka dina uppgifter för kommentarer.

Lycka till!

Studiearbete 3

Ideologier och politiska partier

1. Ange några stora skiljelinjer mellan konservatismen och liberalismen.
2. Varför splittrades SAP 1917?
3. Titta i de olika partiprogrammen och se om du kan hitta några drag som härrör sig från de stora ideologierna.
4. Fördjupa dig ytterligare i någon av de stora ideologierna. Om du hellre vill kan du välja en annan ideologi till exempel nazismen, anarkismen, syndikalismen, feminismen etc. Skriv ca två A4 - sidor.

Studieenhet 4

Ekonomi och miljö

Riksdagens mål för den ekonomiska politiken är full sysselsättning, stabilt penningvärde, ekonomiskt tillväxt och balans i utrikeshandeln. Det här har partierna varit relativt eniga om. Enigheten är således stor om att tillväxt är något eftersträvarvärt och viktigt. Samtidigt har ekonomernas syn på samhället fått ökad betydelse. Det är ekonomin som sätter ramarna för resten av samhällets verksamheter och därmed får ekonomer en central roll. En väl skött ekonomi borgar för tillväxt som i sin tur ger ökade möjligheter till människorna i samhället.

Men den här bilden kan ifrågasättas. En fråga som bör diskuteras är förhållandet mellan tillväxt och miljöeffekter. Klarar jorden ständig tillväxt?

Hur hanterar ekonomerna problemen med miljön? Finns det en konflikt mellan ekonomisk tillväxt och en acceptabel miljö? Kanske är det rent av så att ekonomisk tillväxt är en förutsättning för miljötänkande och resurser till miljöprojekt. Ett problem är vilken slags modell man utgår ifrån när man diskuterar ekonomi. Använder man en modell som inkluderar ekologiska faktorer eller har man en modell där miljöfaktorer hålls utanför? Finns det möjligheter att lägga in miljöfaktorer i en ekonomisk modell och hur skulle den i så fall se ut?

Kenneth Hermele går i sin bok ”Ekonomerna, tillväxten och miljön” till kraftigt angrepp mot den rådande ekonomiska uppfattningen. Det kan vara en bra ingång till den debatt som förs kring ekonomernas roll och möjligheterna till ett ekologiskt försvarbart samhälle.

Insändningstillfälle 4

När du känner att du är klar med studieenheten är det dags att ta sig an studiearbete 4. Skicka dina uppgifter för kommentarer.

Lycka till!

Studiearbete 4

Ekonomi och miljö

1. Ekonomisk tillväxt mäts ofta med BNP och BNP/capita.
Vilka invändningar mot detta mått påtalar Hermele och vilket alternativ till BNP/capita lyfter han fram?
2. Förklara vad som menas med:
 1. ekonomiskt kretslopp
 2. naturligt kretslopp
3. Hermele avslutar boken med att lyfta fram några positiva tendenser.
Vad är det som gör honom optimistisk?

Studieenhet 5

Ökad globalisering

Här ska du läsa ”*Globaliseringsfällan: Angrepp på demokrati och välfärd*” av Hans-Peter Martin och Harald Schumann.

Den här studieenheten handlar om hur världen alltmer kopplas samman - framförallt ekonomiskt. För stora företag och banker spelar gränser mellan länder allt mindre roll. Vi lever i en värld där den rikaste femtedelen konsumerar drygt 80 % av jordens tillgångar, vilket kan utnyttjas av starka aktörer. Fattiga människor är billig arbetskraft som kan producera billiga varor och rika människor är goda konsumenter.

Det här kan utgöra ett hot mot arbetstillfällena eftersom stater ställs mot varandra och stora företag kan ställa villkor för att etablera sig eller vara kvar. Det kan också vara ett hot mot fackföreningsrörelser som inte kommit lika långt i sin internationalisering. Kanske är det rent av ett hot mot demokratin när ekonomin styr allt mer och politikernas makt över ekonomin minskar.

Kapital kan numera fritt föras mellan olika länder. Vad har det för betydelse för enskilda stater och politikernas möjligheter att driva sin politik?

Skillnaderna mellan rika och fattiga ökar samtidigt som det också sker en likriktning när det gäller kultur och den livsstil som eftersträvas.

Finns det några ljuspunkter i den här utvecklingen? Vad har vi som människor att sätta emot? I den här studieenheten får du sätta dig in i några stora samhällsproblem och också fundera kring tänkbara utvecklingsmöjligheter.

Insändningstillfälle 5

När du känner att du är klar med studieenheten är det dags att ta sig an studiearbete 5. Skicka dina uppgifter för kommentarer.

Lycka till!

Studiearbete 5

Ökad globalisering

1. Resonera kring varför demokratin kan urholkas av fria kapitalflöden och valutahandel.
2. Martin/Shumannm diskuterar i kapitlet "Tio idéer mot 20:80-samhället" vad som krävs för att åstadkomma en förändring. Välj ut några frågor och resonera kring de åtgärder som författarna föreslår. Vad menas egentligen med tittyainment och 20:80-samhället?
3. Välj ut *ett* av den mängd problemområden som tas upp i boken. Du kan välja ett valfritt problemområde eller ett av följande områden:
 - utlokaliseringen av företag
 - urbaniseringens problematik
 - kapitalflykt
 - arbetarnas försvagade ställning
 - hotet mot den europeiska sysselsättningen

Beskriv problemområdet och hur författarna framställer det. Sök sedan annat material för att jämföra hur problemet presenteras. Alternativt kan du göra någon intervju med t ex en företagsledare, facklig representant, en politiker eller en ekonom.

Nu har du kommit till slutet av kursen...

Vi inser att den varit krävande, men vi hoppas att du har haft roligt och att du har lärt dig en del.

Lycka till på slutprovet!

